

Lyhyesti

Reaalimaailma karkaamassa makrotalousteorialta?

Tieteen historia alkaa saada hahmoa

Kirjallisuushistoriat valmistuivat

Heidegger on in?

Omistuskirjoituksia ja muistiinpanoja

Isorokko aseena?

Pistovälineiden saatavuus ei lisää huumeidenkäyttöä

"Kuolema on luonteva päätös elämälle"

Betonin paluu?

Erkki Melartin – moniottelija

Vuoden puu ja kärhkö 2000

Reaalimaailma karkaamassa makrotalousteorialta?

Onko taloustiede pulassa? Tuoreessa

Kansantaloustieteellisessä Aikakauskirjassa (4/1999)

kansantaloustieteen emeritusprofessori **Jouko Paunio**

asettaa kovasti ajatteluttavalla tavalla koko nykyisen makrotalousteorian pätevyden kyseenalaiseksi: "Aika on ... ajan ohi nykyisen makrotalousteorian. [...] reaalimaailma on karkaamassa makroteorialta karkuun", toteaa Paunio erinomaisessa kirjoituksessaan.

Artikkelissaan "Mietteitä makrotalousteorian perusteista"

Paunio nojaa pitkälti analyysiinsä John Maynard Keynesin ajatteluun ja tarkastelee, mihin suuntaan koko makrotalousteoria Keynesistä on edennyt. Viime aikojen malliteoreettiset innovaatiot eivät Pauniota juuri sytytä: "Minulle on toisinaan muodostunut näistä innovaatioista vaikutelma, jota voisin kuvata Lauri Viidan pienellä runolla Viisaat: 'Kuin nuppineulan kärki/ on joka miehen järki.–/Kunhan vain sen tyynyn saisi/ johon neula uppoaisi.'"

Paunio pitää makroteorian kannalta huolestuttavana, että makroteoriaa ollaan neoklassisen teorian huomassa reduceoimassa mikroperustaan. Neoklassisen teorian visioon maailmantilasta Paunio ei oikein luota. Hänen mukaansa tässä visiossa "kapitalistinen talous kehittyy vakaasti ja tehokkaasti, kunhan hintamekanismin toiminnalle ei ole esteitä – institutionaalisia tai poliittisia. [...] olen taipuvainen kokonaan sivuuttamaan uuden klassisen teorian merkityksettömänä teoriakehityksen pitkässä juoksussa sen mahdottomien perusoletusten vuoksi."

Tätä kaiken teorian reduceoimista yhden teorian alle saa Paunion arvelemaan, että "ekonomisteja vaivaa samanlainen merkillinen taipumus kuin fyysikoita yrittää selittää maailmanmenoa yhdellä ainoalla kaiken kattavalla teorialla. Fyysikot eivät ole tässä kiistoja synnyttävässä pyrkimyksessä onnistuneet. Kansantaloustieteellä lienee huomattavasti heikommat edellytykset kuin fysiikalla saavuttaa tällainen tavoite." Niinpä Paunio suorastaan rohkenee kysyä, "milloin neoklassikkojen oppirakennelma hajoaa."

Eräänä keskeisenä ongelmana Paunio pitää maailmantalouden voimakasta muuttumista – eikä välttämättä hyvään suuntaan: "En pidä siitä, mitä havaitsen maailmantaloudessa tapahtuvan."

Paunion haaveena onkin uuden teorian rakentaminen, sellaisen, joka paremmin ottaisi huomioon maailmantalouden kokonaisuudessaan. "Ehkä tilanteesta selvittää aluksi sillä, että maailman talousjärjestelmän siirtymävaiheessa makrotalousteoria hajoaa osateorioiksi, joita sovelletaan eri tilanteissa eklektisesti ja mahdollisimman epädogmaattisesti." Paunio tosin pelkää, että talouspoliittisesti analyysi vaikeutuu, koska teorioiden taustalla poliittiset arvot ja niihin liittyvät uskomukset hämmentävät objektiiviseksi pyrkivää teoriaa. Tässä tekisi kyllä mieli huomauttaa, että varsinkin yhteiskuntatieteiden alueilla lienee "objektiivisiksi" pyrkivien teorioiden luominen kovasti vaikeaa. Arvoneutraalisuus kun lienee näillä tieteen aloilla kovasti vaikeaa.

Paunion kristallin kirkkaasti, selväsanaisesti kirjoitettu artikkeli on erinomaisen kiinnostava ja herättävä analyysi tämän vuosisadan makrotalousteoriasta ja sen nykyisistä ongelmista.

Kirjoitus perustuu alunperin Kansantaloudellisessa

Yhdistyksessä viime syyskuussa pidettyyn esitelmään. – Ja

kovasti suositeltava on myös samassa niteessä oleva

professori **Pertti Haaparannan** kommenttipuheenvuoro

Pauniolle. Kansantaloustiede on aina virkistävä!

Tieteen historia alkaa saada hahmoa

Suuren ennakkokohun saattelemana käynnistetty Suomen tieteen historia -sarja alkaa valmistua. Helmikuussa ilmestyi ensimmäisenä sarjan kakkososa, joka kattaa humanistiset ja

yhteiskuntatieteet. Myöhemmin keväällä ilmestyy vielä luonnontieteet, lääketieteen ja tekniset tieteet kattava kolmas osa. Kahtena seuraavana vuonna ilmestyvät sitten sarjan runko-osat, tieteen ja tutkimuksen yleiset historiat 1880-luvulle (nide 1) ja 1880-luvusta lähes nykypäivään (nide 4). Tähän mennessä tällaista yleisesitystä ei ole ollutkaan. Sata vuotta sitten ilmestyi kymmenniteinen Turun Akatemian aikaista tutkimusta käsitellyt *Åbo universitets lärdomshistoria* -sarja (julkaisijana Svenska litteratursällskapet i Finland). Suomen Tiedeseuran puolestaan aloitti 1960-luvun puolivälissä edelleen jatkuvan, kansainväliselle lukijakunnalle ainakin periaatteessa tarkoitetun ikuisuusarjansa *History of Learning and Science in Finland 1828–1918*; sarjasta on tähän mennessä ilmestynyt runsaat 20 nidettä ja se on edelleen kesken (!) (eikä useita varhaisempia niteitä enää valitettavasti ole edes saatavissa). Nyt valmistuvan sarjan päätoimittaja on professori **Päiviö Tommila**, joka on aiemminkin kunnostautunut massiivisten hankkeiden vetäjänä ja loppuunsaattajana. 1970-80-lukujen taitteessa ilmestyi kolmiosainen *Suomen kulttuurihistoria*, 1990-luvun alussa peräti 10-osainen *Suomen lehdistön historia* ja nyt siis on hyvässä vauhdissa neliosainen tieteen historia. Kallishan koko sarja on (2240 mk), vaan onpa siinä sivuja ja kokoakin. Yksittäisiä osiakin sentään voi hankkia. Tieteen historia -projektin alku sisälsi värikästä debattia – ja historiantutkijain perinteistä jäsentenvälistä väantöä (äänekkäimpinä kriitikkoina luonnollisesti ne, jotka eivät kuuluneet laajaan kirjoittajajoukkoon). Uteliaana jää odottamaan uuden historiateoksen vastaanottoa. Kuten kaikkien tämän kokoluokan hankkeiden tapauksessa, luvassa lienee laidasta laitaan rönsyävää arvostelua.

Kirjallisuushistoriat valmistuivat

Svenska litteratursällskapet i Finlandin julkaisema Suomen ruotsinkielisen kirjallisuuden historia (*Finlands svenska litteraturhistoria I–II*) on valmistunut. Ensimmäinen nide, joka kattoi ajan 1400-1900, ilmestyi vuosi sitten, ja jälkimmäinen osa, 1900-lukua käsittelevä, julkistettiin helmikuun alussa. Kaksi järkälemäistä nidettä ovat paitsi mainioita ja erinomaisen merkittäviä, myös poikkeuksellisen kauniita. Kirjallisuushistorian päätoimittajana oli professori **Johan Wrede**.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kolmiosainen *Suomen kirjallisuushistoria* valmistui puolestaan kertarysäyksellä viimesyksynä, päätoimittajana professori **Yrjö Varpio**. Molemmat kirjallisuushistoriat ovat periaatteessa samantyyppisellä kaavalla tehty: runsas joukko kirjoittajia, niin laajoja kuin suppeita artikkeleita. Siis ovat alttiita erityisen alttiita kriittisille huomioille silpusta ja sälästä, hajanaisuudesta ja epätasaisuudesta. Toisaalta: tekee tällaisen suurtyön yksi tai useampi kirjoittaja, tavanomaisella taikalla uudella näkökulmalla, huomautuksilta ja kriittisiltä arvioilta tuskin välttyisi minkäänmoinen työ – niin tai näin, aina väärinpäin? Ehdottomasti mainiota että työt tulivat tehdyksi, puutteineen, moitteineenkin, mutta kiistattomine ansioineen. Ovat molemmat oman aikansa näköistä historiankirjoitusta ja tarpeeseen. Samat sanat voisi tietysti sanoa em. tieteen historiasta.

Heidegger on in?

Martin Heideggerin filosofia puree näköjään edelleen vahvasti. Tammi-helmikuussa ilmestyi kahdenkin kustantajan voimin lisää Heideggeria suomeksi. Vastapainolta ilmestyi Reijo Kupiaisen suomentamana Heideggerin *Oleminen ja aika*, Tutkijaliitto puolestaan julkaisi Markku Lehtisen suomentamana kaksi Heideggerin esseitä yhtenä niteenä *Kirje "humanismista"* ja *Maailmankuvan aika*.

Omistuskirjoituksia ja muistiinpanoja

Jyväskylän yliopiston kirjasto lopettaa tiedotuslehtensä *Kirjamakasiini* painetun version. Pääkirjoituksessaan ylikirjastonhoitaja **Kai Ekholm** toteaa, että lehteä on "kiitetty sen korkeatasoisuuden ja kiinnostavuuden vuoksi". Samaan hengenvetoon hän toteaa, että lehden julkaiseminen tässä painetussa muodossa lakkaa, ja Kirjamakasiini jatkaa tänä vuonna Verkkomakasiinina. Vahinko, kyllä räpeltävä, selailtava, kosketeltava, tuntuva versio aina bitit voittaa. Viimeisimmässä niteessä (2/1999) Jyväskylän yliopiston kirjaston ylikirjastonhoitaja emerita **Oili Kokkonen** mm. kertoo, mihin kaikkeen törmäsikään kun penkoi kirjastoon yksityiskokoelmista kulkeutuneiden kirjojen merkintöjä, omistuskirjoituksia ja muistiinpanoja. Tieteen historian (ja

suomen kielen) kannalta hupaisa havainto on Wolmar Schildtin merkinnät omistamassaan Gustaf Renvallin *Suomalaisessa sanakirjassa* (osat II, 1823-26): Schildt on kirjannut teoksen irtotehdille omat sanaversionsa, niiden mukana kuuluisimmat uudissanansa "taide" ja "tiede".

Isorokko aseena?

Pääkirjoituksessaan Lääkäri-seura Duodecimin julkaisemassa aikakauskirja *Duodecimissa* (1/2000) professori **Antti Vaheri** arvioi alkavan vuosituhannen virustauteja ja niiden uhkia. Erityisesti isorokon uutta tuleamista hän pitää kovin mahdollisena. Rokotukset on lopetettu jo yli 20 vuotta sitten ja uusia, taudille alttiita sukupolvia syntyy. "Isorokkoviruksella on kaikki tehoaseen tunnusmerkit: se on yli neljännekselle tappava, tarttuu ihmisestä toiseen ja se on aerosolina levitettävissä", kirjoittaa Vaheri. Rokotettakin on varastoissa varsin rajallinen määrä. "On noussut vahva epäily siitä, että isorokkovirusta on säilössä muuallakin kuin kahdessa virallisessa varastossa, Atlantassa ja Moskovassa. Joka tapauksessa on selvää, että isorokkovirus on väärissä käsissä vaarallinen ase ja uhka", varoittaa Vaheri. Sinänsä Vaheri on optimistinen lääketieteen kykyyn selviytyä tulevistakin virustaudeista: lääkkeet kehittyvät, samoin tsmädiagnostiikka.

Pistosvälineiden saatavuus ei lisää huumeidenkäyttöä

"Jos tupakka olisi laiton aine, olisi tulitikku kai rikoksentekoväline", kirjoittaa dosentti **Rauno Mäkelä** aikakauskirja Duodecimin pääkirjoituksessa ("Onko ilmaisten neulojen jakamisessa järjeä?", *Duodecim* 2/2000). Mäkelä referoi tähänstisia koti- ja erityisesti ulkomaisia tutkimuksia, joiden mukaan syyökset ilmaisten neulojen ruiskujen huumeidenkäyttöön suosivasta politiikasta ovat aiheettomia, jos todella halutaan vähentää esimerkiksi HIV:n esiintyvyyttä. "Puhtaiden pistosvälineiden tarjoaminen joko maksua vastaan apreekeista tai ilmaiseksi neuvonnan ja hoitoonohjauksen yhteydessä on nykytiedon valossa hyvin järkevää", kirjoittaa Mäkelä.

"Kuolema on luonteva päätös elämälle"

"Kuolema on varsin luonteva päätös elämälle", kirjoittavat kuopiolaiset tutkijat **Markku Myllykangas, Olli-Pekka Ryyänen, Jyrki Elo ja Raimo Tuomainen** Gerontologia-lehdessä (*Gerontologia* 4/1999). Artikkelissaan "Vanhuus lääketieteen herruudessa" he kritisoivat ns. medikalisaatiota, elämäntapahtumien lääketieteellistämistä. Kirjoittajat antavat kuvan imperialistisesta lääketieteestä, joka näkee sairaudeksi niin kaikenmoiset "poikkeavuudet" kuin vanhuuden. Kirjoittajien mukaan "Vitaalisinkin vanhus pystytään vaivattomasti osoittamaan sairaaksi, kunhan tehdään riittävästi diagnostisia testejä". Ja edelleen: "Kun yhteiskunta alttiisti sijoittaa vanhuksia laitoksiin ja omiin taloihinsa, se samalla itse köyhtyy. [...] Valtaosa kuolee sairaalan steriilissä yksinäisyydessä, yhä useammat teho-osastolla. [...] Kuolemaa vastaan kamppaillaan viimeisen päälle, koneet kuumina..." Kirjoittajat suhtautuvatkin "eliniän pidentämiseen" kovasti kriittisesti; "... jos estämme ihmisiä kuolemasta nykyisiin tauteihinsa, he kuolevat myöhemmin johonkin muuhun sairauteen, joka tappaa hitaammin ja maksaa ehkä enemmän." Vaikka kirjoittajat pitävät eliniän kasvua sinänsä mainiona asiana, epäilevät he että terveydenhuollon kokonaismenot nousevat liian korkeiksi.

Betonin paluu?

"Betoni oli aikanaan, muutama vuosikymmen sitten, kovasti suosittu – tai ainakin käytetty – rakennusmateriaali. Vaan ei ole enää aikoihin ollut, betoniähiölläkin on kovin ikävä maine. Käytetty betonia toki jatkuvasti on, mutta peitettynä muulla materiaalilla. Nykyisin teräs, puu ja lasi ovat olleet jo jonkin aikaa muodin kärjessä – ei oikeastaan lopulta ehkä mikään ihme. Aina mainiossa *Betoni*-lehdessä (4/1999) professori, arkkitehti **Jyrki Tasa** tarkastelee lukuisin esimerkein ja kuvin betonin menestystä eri puolilla maailmaa. "Ulkomailla kohtaa runsaasti uutta betoniarkkitehtuuria ja kansainväliset arkkitehtuuri- ja sisustuslehdet sisältävät runsaasti korkeatasoista betonirakentamista", kirjoittaa Tasa. Tekeekö betoni meilläkin jossakin vaiheessa come backin salonkikelpoisena rakennusmateriaalina, jota ei tarvitse peitellä?"

Erkki Melartin – moniottelija

Säveltäjänä paremmin tunnettu **Erkki Melartin** (1875–1937) oli varsinainen moniottelija: paitsi säveltäjä, myös mainio taidemaalari, valokuvaaja ja aforistikko. Helmikuussa tuli kuluneeksi 125 vuotta Melartinin syntymästä ja sen merkeissä Helsingin yliopiston kirjasto järjesti uusitusnäyttelytilassaan näyttelyn "Kun sävellän, niin maalaan", jossa kaikki nämä Melartinin puolet tulevat kauniisti esille.

Hyvä näyttely, kauniisti toteutettu, kovasti informatiivinen: partituureja, sävellysluonnoksia, maalauksia, piirroksia, valokuvia, aforismikokoelman käsikirjoituksia, muita kirjoituksia, TV-dokumentti yms. Näyttely on esillä 29.4. asti. Radio Ylen ykkönen ilahdutti kaikkia Melartinin ystäviä koko helmikuun ajan päivittäisillä musiikkiannoksilla.

Vuoden puu ja kärhkö 2000

Dendrologian Seura on valinnut Vuoden puuksi 2000 hieskoivun (*Betula pubescens*)
Seuran yhteydessä toimiva Kärhökerho on puolestaan valinnut Vuoden 2000 kärhköksi viinikärhön (*Clematis viticella*).

Jan Rydman